

روزشمار جنگ

جمعه

۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۵

۶ رمضان ۱۴۰۶

۱۶ مه ۱۹۸۶

۳۸۴

عملیات امروز رزمندگان در منطقه حاج عمران* به دلیل آتش شدید قوای عراقی و تأخیر در انتقال مهمات و نیروی کمکی به منطقه درگیری، بی نتیجه به پایان رسید.

درحالی که ۳ گردان جندالله شهرستان خوی و تعدادی از نیروهای تیپ ۱۵۵ ویژه شهدای سپاه و یک گروهان از تکاوران تیپ ۴ لشکر ۶۴ ارتش، آماده اجرای عملیات برای بازپس گیری ارتفاعات ۲۴۳۵ (شهید صدر) و ۲۵۱۹ (گردمند) در منطقه حاج عمران بودند، ناگهان قبل از شروع عملیات، عراق آتش سنگینی را بر روی سرسول اجرا کرد. ابتدا چنین برداشت شد که دشمن قصد نفوذ به مواضع نیروهای خودی را دارد. از این رو به تیپ ۱۵۵ ویژه شهدا اطلاع داده شد که آماده مقابله با تک احتمالی دشمن باشد. با وجود این حادثه، رزمندگان عملیات را در محور ارتفاع شهید صدر، ساعت ۲:۵۵ بامداد، آغاز کردند. برای پشتیبانی عملیات، توپخانه‌های خودی مواضع عراقی‌ها در پشت شیار هارنا را زیر آتش گرفتند و تانک‌های خودی نیز زیر تپه سرخ را با تیر مستقیم هدف قرار دادند. حدود ساعت ۳:۱۵، نیروهای خودی خبر تصرف ارتفاع شهید صدر^۱ و انهدام تیپ‌های ۹۸ و ۴۳۱ پیاده عراق^۲ را اعلام کردند، اما از آنجا که ارتفاع مذکور بسیار حائز اهمیت بود عراقی‌ها به سرعت واکنش نشان دادند و آتش سنگینی را روی مواضع تصرف شده به دست رزمندگان اجرا کردند.

با تشدید آتش توپخانه دشمن، یگان‌های عملیاتی تقاضای حضور نیروی احتیاط کردند که فرماندهی قرارگاه عملیاتی دستور داد گردان جندالله سپاه مهاباد وارد عمل شود، اما از آنجا که ۱۱۰ نفر از نیروهای اعزامی شهربانی در این گردان بودند، در زیر آتش سنگین دشمن یارای پیشروی نداشتند و نتوانستند به کمک گردان جندالله خوی بشتابند. بنابراین تقاضا شد گردان

* لازم به یادآوری است، پدافند منطقه حاج عمران تحت مسئولیت تیپ ۴ لشکر ۶۴ ارتش بود، نیروهای عراقی در روز ۱۳۶۵/۲/۲۴ به آنها حمله و بخش‌هایی از مواضع آنها را تصرف کردند، اما در ادامه سپاه پاسداران با اعزام یگان‌هایی به منطقه برای کمک به نیروهای ارتش، موفق به جلوگیری از پیشروی قوای مهاجم عراقی شدند.

جندالله میاندوآب و جندالله نرده از پیرانشهر حرکت کنند و خود را به منطقه برسانند. باین حال استمرار آتش شدید دشمن،* نرسیدن مهمات کافی به نیروهای در خط، دیر رسیدن نیروی کمکی و روشن شدن هوا از عواملی بود که باعث شد نیروهای خودی نتوانند روی این ارتفاع دوام بیاورند و حدود ساعت ۵، اعلام شد که رزمندگان از موضعی که تصرف کرده بودند، عقب‌نشینی کردند.^۲ شایان ذکر است در جریان درگیری امروز ۲ فروردین از بالگردهای عراقی بر اثر آتش پدافند هوایی نیروهای خودی سرنگون شدند که بدین ترتیب آمار بالگردهای ساقط‌شده عراق به ۱۳ فروردین رسید.^۴

۳۸۵

فرماندهان سپاه و ارتش امروز، در جلسه‌ای مشترک، وضعیت نیروهای خودی و دشمن در جبهه حاج‌عمران را مورد بررسی قرار دادند.^{**} مناطق آسیب‌پذیر، لزوم تقویت منطقه و اهداف عراق از جمله مهم‌ترین موضوعات مطرح‌شده در این جلسه دوساعته بود. راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ در قرارگاه نجف به نقل از فرماندهان لشکر ۶۴ ارتش نوشته است: در این منطقه لشکر ۶۴ با کلیه امکانات و گردان‌های رزمی - شامل گردان‌های ۱۳۲، ۱۶۲، ۱۱۵ و ۱۹۸ پیاده به‌علاوه ۲ گردان قدس ۱۹۰۵ و ۱۹۹۵ و یک گروهان تقویت‌شده ۱۷۳ و نیز گردان تکاور و ۲ گروهان از گردان ۲۰۹ تانک - در منطقه حضور داشت. ضمن آنکه گردان‌های ۱۹۸ و ۱۷۳ بعد از شروع عملیات به منطقه آمدند و ما با ۱۲ تیپ و ۲ گردان کماندویی جدید درگیر هستیم. به عقیده فرماندهان ارتش اکنون مسئله عمده ارتفاع ۲۵۱۹ (گردمند) و ۲۴۳۵ (شهید صدر) است. به‌خصوص که دشمن درصدد احداث جاده در این مناطق است. سرهنگ ظهوری استعداد و توان فعلی یگان‌های تحت‌امر را برای ادامه عملیات ناکافی توصیف کرد. در ادامه جلسه، سرهنگ جمالی ترتیب تقدم حرکت دشمن را در مناطق پنجوین، مهران، میمک، ارتفاعات حمزین و جزایر مجنون اعلام کرد.

مصطفی ایزدی هم درمورد استعداد نیروی سپاه در منطقه خاطر نشان کرد که هم‌اکنون تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی و گردان‌های جندالله شهرستان پیرانشهر و سقز برای تأمین در منطقه حضور دارند و فردا دو گردان سوم و چهارم از تیپ شهدا برای تقویت این محور، عازم منطقه خواهند شد. وی همچنین درباره اقدام و تحرک دشمن هشدار داد و گفت: «دشمن در فکر گسترش منطقه است و قصد [ایجاد] استحکامات و حفظ مواضع را دارد و نیروی جدید [به منطقه] می‌آورد. الان مشغول

* طبق اظهارات برخی فرماندهان، ۱۰ گردان توپخانه و کاتیوشای دشمن در منطقه اجرای آتش می‌کرد. حجم آتش به قدری زیاد بود که آن را از عملیات‌های بدر و خیبر بیشتر توصیف کردند. [همان، ص ۶]

** این جلسه با حضور رحیم صفوی جانشین فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران، مصطفی ایزدی فرمانده قرارگاه نجف سپاه، غمخوار، قجاوند، کاظمی، سرهنگ جمالی، سرهنگ جوادیان، سرهنگ هاشمی فرمانده قرارگاه نجف ۴، سرهنگ ظهوری فرمانده لشکر ۶۴ و سرهنگ سنجابی معاون قرارگاه نجف ۴ از ارتش برگزار شد. شایان ذکر است مسئولیت فرماندهی قرارگاه نجف ۴ سپاه به‌عهده هدایت بود.

جاده‌سازی است و ارتفاعاتی که در دست دشمن است اگر بماند، می‌تواند جزء جزء منطقه را بزند.» ایزدی در ادامه با انتقاد از نادیده گرفته شدن نقش هوانیروز و جهاد سازندگی در این عملیات درخواست نیروی مانوری و پدافندی، آتش پشتیبانی مناسب، تقویت نیرو برای دو منطقه سورن و ناشکینه و اتخاذ تدبیر برای اجرای عملیات با هدف کشاندن دشمن به منطقه دیگر را طرح کرد. در پایان رحیم صفوی ضمن تأکید بر تقویت و تحکیم مواضع حساس، اظهار داشت که ارتفاع ۲۵۱۹ با کمک تیپ ۵۷ حضرت ابوالفضل^(ع) از سپاه و ارتفاع ۲۴۳۵ با نیروی موجود بازپس گرفته شود.^۵

۳۸۶

امروز، قرارگاه نجف سپاه پاسداران، با هدف پیشگیری از احتمال پیشروی دشمن در جبهه حاج‌عمران مأموریت یگان‌های تحت‌امر را برای اجرای پاتک علیه قوای عراقی تعیین و به آنها ابلاغ کرد. در این ابلاغیه که پس از نتیجه درگیری‌های روزهای اخیر و نیز تحت‌کنترل عملیاتی قرارگرفتن بخشی از استعداد سازمان رزم قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) برای قرارگاه نجف صادر شد، با تصریح بر تغییرات در دستورهای قبلی چنین آمده است: «نیروهای رزمنده اسلام به حول قوه الهی حرکت نیروهای دشمن را در منطقه عملیاتی حاج‌عمران سد نموده و آماده می‌شوند نیروهای دشمن را در منطقه منهدم و خط لجمن را ترمیم نمایند.» در ادامه این ابلاغیه درباره مأموریت یگان‌ها مقرر شده است: قرارگاه نجف با به‌کارگیری تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی سپاه در شمال منطقه عملیاتی با هماهنگی تیپ ۴ لشکر ۶۴ ارتش و تیپ ۱۵۵ ویژه شهدای سپاه در مرکز تحت‌کنترل تیپ ارتش و سپاه پیرانشهر در جنوب منطقه عملیات با اجرای تک، دشمن را در منطقه منهدم و خط لجمن را ترمیم کنند.^{۶*}

از سویی در پی نقل‌وانتقالات انجام‌گرفته، فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) در نامه‌ای به فرمانده نیروی زمینی سپاه، با اشاره به اینکه یگان‌های متحرک این قرارگاه در منطقه عملیاتی حاج‌عمران وارد عمل شده و نیازمند بازسازی و تقویت سریع می‌باشند، درخواست کرد حداقل ۵ گردان ۳۰۰ نفره نیروی بسیج به این قرارگاه بپیوندند.^۷

* این ابلاغیه با امضای مصطفی ایزدی فرمانده قرارگاه نجف سپاه، برای یگان‌های تحت‌امر ارسال شد. تغییرات در سازمان رزم یگان‌های عملیاتی نیز بدین شرح تعیین گردید:

الف) تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی:

- گردان جندالله سلماس در کنترل عملیاتی تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی.

- گردان جندالله بوکان در کنترل عملیاتی از تاریخ ۱۳۶۵/۲/۲۵.

- گردان جندالله خوی در کنترل عملیاتی از تاریخ ۱۳۶۵/۲/۲۵.

ب) سپاه پیرانشهر:

- گردان جندالله صائین‌دژ در کنترل عملیاتی از تاریخ ۱۳۶۵/۲/۲۵. [سند شماره ۱۳۸۹۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ:

از فرماندهی قرارگاه نجف به گیرندگان، ۱۳۶۵/۲/۲۶]

۳۸۷

فرمانده لشکر ۵ نصر در جلسه با فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران ضمن بررسی وضعیت دشمن، درباره عملیات در جبهه شمالی و میانی راهکارهایی پیشنهاد داد. قالبیاف بهترین راه برای جلوگیری از حمله عراق به مهران را حمله پیش‌دستانه نیروهای خودی در مناطقی چون فکه یا دربندیخان دانست و شمخانی نیز اولویت در تاکتیک‌های پدافندی و آفندی را مشخص کرد. امروز، محمدباقر قالبیاف فرمانده لشکر ۵ نصر، در جلسه با علی شمخانی فرمانده نیروی زمینی سپاه، با شرح فعالیت‌های شناسایی تیم‌های اطلاعاتی این لشکر و برخی یگان‌های دیگر در جبهه‌های شمال غرب، درباره وضعیت جبهه و دشمن خاطر نشان کرد که در وضع کنونی برخی مناطق در جبهه‌های شمال غرب یا دست نخورده‌اند و قابل عملیات هستند یا با اجرای عملیات تکمیلی، می‌توان در آن مناطق به موفقیت‌هایی دست یافت؛ از جمله مناطقی چون سورمر، بردکان، زیمنانکوه، شاخ خشیک. و منطقه شاخ شمیران که الآن عراقی‌ها در این منطقه هستند، اما هیچ نظم و انضباطی ندارند.

وی در واکنش به انتقال بخشی از نیروهای لشکر نصر به جبهه مهران با اعلام این نکته که بردن این استعداد کم و محدود نمی‌تواند تضمینی باشد برای اینکه عراقی‌ها خط خودی را نشکنند، گفت: «بدین جهت که خط [پدافندی] در اختیار ما (سپاه) نیست. درست است که عراقی‌ها این روزها فشار می‌آورند، ولی ما باید بر روی کارمان تسلط پیدا کنیم. ... الآن همه می‌دانیم که عراقی‌ها به مهران حمله می‌کنند یا امروز یا فردا یا سه روز دیگر. احتمالاً به منطقه والفجر ۳ [منطقه عمومی مهران] هم حمله می‌کنند. با این حال نباید روی [عملیات] عراقی‌ها عجله کنیم.» قالبیاف در ادامه افزود: «معتقدم باید محکم‌تر [با توان بیشتر] به مهران برویم. اگر [امروز] تعلل کنیم پس از حمله عراق به جای یک گردان، باید ۶-۷ گردان خرج کنیم تا [منطقه اشغال‌شده را] پس بگیریم. ما الآن باید دو گردان و ادوات کامل ببریم تا مانع شکسته‌شدن خط شویم. یک گردان ۴۰۰ نفره در منطقه ۳۱۰ تا ۳۴۳ تا پاسگاه دراجی استقرار یابند و یک گردان هم [در احتیاط].» وی پیشنهاد کرد که غیر از مهران، در حال حاضر می‌توان در منطقه فکه یا دربندیخان عملیات انهدامی علیه دشمن اجرا کرد.

قالبیاف راه بازداشتن عراق از حمله به مناطق دیگر را اقدام پیش‌دستانه توصیف کرد و گفت: «باید یکی دو جا عمل کنیم و به صورتی عمل کنیم که به جای آنکه عراق ما را دنبال خود بکشد، ما آنها را دنبال خودمان بیاوریم. اگر ما در دربندیخان عمل کنیم یقین بدانید که دیگر در حاج عمران عملیات نمی‌کند، [و عملیات را ادامه نمی‌دهد]. به نظرم عراقی‌ها در وضعیت کنونی به تنها جایی که حمله نمی‌کنند منطقه فاو است، چون ما [سپاه] در منطقه آماده‌ایم.»

علی شمخانی فرمانده نیروی زمینی نیز اولویت پدافند و عملیات را چنین تشریح کرد: اول پدافند منطقه فاو، دوم اجرای عملیات‌های آفندی محدود و سوم پدافند در جزایر مجنون و منطقه هور و سپس منطقه والفجر ۳ می‌باشد. در خصوص اجرای عملیات‌های محدود، اولویت عملیات در منطقه دربندیخان است.^۸

۳۸۸

در پی دریافت گزارش‌های متعدد از تحرکات عراق در مهران به‌ویژه منطقه قلاویزان، معاون طرح و عملیات قرارگاه فتح سپاه در دیدار با فرماندهی تیپ ۴ لشکر ۲۱ حمزه ارتش جمهوری اسلامی درباره آمادگی ارتش عراق برای حمله به مهران به وی هشدار داد. فرماندهی تیپ ۴ نیز از ادعای یک پناهنده عراقی مبنی بر حمله قریب‌الوقوع واحدهای عراقی به جبهه مهران خبر داد. بر همین اساس معاون طرح و عملیات قرارگاه فتح سپاه به‌همراه یکی از نیروهای اطلاعات عملیات و راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ به‌منظور سرکشی به خطوط پدافندی ارتش و ملاقات با فرمانده یگان مستقر در خط پدافندی عازم قلاویزان شدند.

علی مژده‌هی راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، مشاهداتش را از وضعیت خط چنین گزارش کرده است: «وضعیت سنگرها در خط پدافندی خیلی آشفته است،* مهمات در فضای باز، پخش است. فاصله سنگرها از یکدیگر زیاد و بسیار آسیب‌پذیرند و این به‌دلیل تعداد کم نیرو [در منطقه] است. در ادامه به مقر تیپ ۴ لشکر ۲۱ حمزه بازمی‌گردیم. معاون طرح و عملیات قرارگاه در گفت‌وگو با نیروهای مستقر در مقر، تأکید می‌کند که در صورت مشاهده هر اقدام مشکوک دشمن، سریعاً مسئولان قرارگاه را در جریان قرار دهید تا نیروهای احتیاط را به کمک بفرستیم.»

وی در ادامه افزوده است: سپس باتوجه به تحرکات دشمن که به‌نظر مشکوک می‌رسید دوباره در ساعت ۲۲ تا ۲۲:۳۰، برای اطلاع از وضعیت عراق به مقر تیپ ۴ رفته و معاون طرح و عملیات قرارگاه فتح درباره احتمال حمله دشمن در شب جاری، به مسئولان تیپ هشدار داد. سرهنگ نائبی نیز متقابلاً خبر از پناهندگی یک سرباز عراقی داد که خود را از منطقه قلاویزان تسلیم نیروهای گردان ۱۳۳ پیاده مکانیزه ارتش کرده و مدعی شده است که عراقی‌ها امشب یا فردا شب احتمالاً حمله می‌کنند. پناهنده عراقی** همچنین خاطر نشان کرده که نیروها به ۴ قسمت تقسیم شده‌اند که واحدهای ۱ و ۴ آماده‌اند و دو واحد دیگر (۲ و ۳) در حال آماده‌شدن هستند. نزدیک به ۸۰۰۰ نیرو برای این حمله آماده شده‌اند. هر گروه عملیاتی دارای ۱۱ پی.ام.پی و تعدادی تانک است.^۹

۳۸۹

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران محل تجمع بالگردهای دشمن در رواندوز را بمباران کرد و هواپیماهای عراقی با بمباران مناطقی از جمله عین‌خوش، موسیان و پیرانشهر خسارت‌هایی وارد کردند. همچنین عراق مدعی شد که یک هدف بزرگ دریایی را در نزدیکی سواحل ایران بمباران کرده است.

* خط پدافندی ارتش همان خط تماسی بود که در پایان عملیات والفجر ۳ (در سال ۱۳۶۲) بدون تغییر به قوت خود باقی ماند.
** نام سرباز عراقی در سند محفوظ است.

ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی اعلام کرد: ساعت ۶:۱۵ امروز، خلبانان نیروی هوایی ارتش با چند فروند هواپیمای شکاری بمبافکن محل تجمع بالگردهای ارتش عراق واقع در ۱۰ مایلی غرب رواندوز عراق را بمباران کردند و سالم به پایگاه‌های خود بازگشتند.^{۱۰}

استانداری ایلام نیز به نقل از واحدهای ژاندارمری مستقر در مرزها از اقدام هواپیماهای عراقی به بمباران حوالی پاسگاه عین‌خوش و بمباران سه مکان در منطقه عمومی موسیان و اصابت یکی از بمب‌ها به یک پل و مجروح شدن یک نفر و پخش اعلامیه در جبهه‌های دهلران خبر داد.^{۱۱}

به گزارش قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) هواپیماهای عراقی در چند مرحله با تجاوز به حریم هوایی پیرانشهر، روستاهای اطراف این شهر از جمله قلعه موت‌آباد و قرارگاه تمرچین را بمباران کردند که تلفاتی دربر نداشت، ولی خساراتی به زمین‌های کشاورزی وارد شد.^{۱۲}

خبرگزاری جمهوری اسلامی نیز به نقل از ستاد تبلیغات جنگ گزارش داد که یک هواپیمای میگ ۲۵ عراقی پس از عبور از مرز ایران و پرواز در مسیر باختران، همدان و تهران با تغییر مسیر به سمت اصفهان و سپس اهواز رفته و از آنجا به عراق بازگشت. به نظر می‌رسد مأموریت این هواپیما عکس‌برداری بوده است.^{۱۳}

به ادعای فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق، نیروی هوایی این کشور امروز، ۱۲۹ مأموریت رزمی انجام داده که از جمله مهم‌ترین اهداف آن بمباران یک هدف بزرگ دریایی در نزدیکی سواحل ایران (در ساعت ۱۰:۳۰) و نیز حمله به ۳ پل* بوده است. در اطلاعیه نظامی عراق آمده است که خلبانان هوانیروز عراق نیز امروز در ۲۵۵ مأموریت رزمی تلفاتی به افراد و تجهیزات ایران وارد کرده‌اند.^{۱۴}

۳۹۰

به گزارش شهربانی کردستان ساعت ۲۰ امروز، در محور آرموده از توابع شهرستان بانه، یک دستگاه تویوتای جهاد سازندگی همدان موردتهاجم افراد گروهک خبات واقع شد. در این حادثه خودروی مذکور منهدم و یکی از سرنشینان آن شهید شد. مهاجمان ۲ نفر دیگر را هم به همراه یک قبضه کلاش و تعدادی فشنگ به اسارت بردند.^{۱۵}

۳۹۱

امام‌جمعه تهران و رئیس شورای عالی دفاع با اشاره به سیاست‌های تجاوزگرانه رژیم بعث عراق، در واکنش به حمله هوایی عراق به قطار مسافری، بر آمادگی و توان ایران برای مقابله با این رژیم تأکید کرد. آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای امام‌جمعه تهران، امروز در خطبه دوم نماز ضمن تحلیلی از نهضت تنباکو

* احتمالاً یکی از پل‌های موردنظر، پل میمه در ۱۰ کیلومتری دهلران - مهران می‌باشد.

و نیز نكوهش سكوت كسورهای عربی در مقابل تجاوز امریکا به لیبی و تهدیدهای رژیم اشغالگر قدس علیه كسورهای اسلامی منطقه، با مقایسه رژیم‌های حاکم بر عراق و سرزمین فلسطین گفت: «صدام هم مثل همان صهیونیست‌هاست، فرقی ندارند. همان احساسات و تجاوزطلبی و افزون‌طلبی را آنها هم دارند. صدامیان هم برداشتند نقشه چاپ کردند و كسور خودشان را با مرزهای جدیدی ترسیم کردند و در دنیا پخش کردند... و اسم خوزستان را عربستان گذاشتند و جزء خاک عراق معرفی کردند.» رئیس شورای عالی دفاع افزود: «شما فکر می‌کنید اگر اینها خوزستان را می‌گرفتند، به آن قانع بودند؟ اگر ملت ما یک ملت ضعیف، زبون، ساده‌دل و بدبختی بود، اگر این امام [خمینی] عزیز ... نبود ... شما فکر می‌کردید آنها دست برمی‌داشتند؟ [نه] امروز آنها [عراقی‌ها] شکست خورده‌اند، امروز عقب‌نشسته و رسوا شده در دنیا هستند و الا جزء ذات و سرشتشان تجاوز است.»

آیت‌الله خامنه‌ای همچنین دلیل ضعف عراق در جبهه‌ها را چنین تشریح کرد: «واقعاً این حادثه [حمله به قطار مسافری در ۱۳۶۵/۲/۲۴] از آن حوادث زشت چهره نظام علفی بود. شما به قطار چه کار دارید؟ در جبهه‌های جنگ بجنگید. قطار مسافری یک عده زن، بچه، مرد، مریض، همه‌جور آدمی را از یک جا به جای دیگر می‌برد، هواپیما را می‌فرستید؟ خوب، هواپیماها بیایند بالای سر رزمندگان در مناطق جنگی، بیایند آنجا تا جوابشان را بشنوند. دو روز قبل یازده هلیکوپتر اینها در میدان جنگ [جبهه حاج‌عمران] سرنگون شد. این بدبخت‌های روسیاه آمدند انتقام هلیکوپترها را از قطار مسافری گرفتند. این نشان‌دهنده طبیعت خبیث و شرور این نظامی است که بر عراق حاکم است... این دلیل ضعف و ناتوانی رژیم عراق است. هروقت ما در جبهه‌ها پیروزی به دست آوریم اینها یک کاری از این قبیل کردند. یا به شهرها حمله کردند یا به یک منطقه غیرنظامی.»

آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای رئیس‌جمهور و امام‌جمعه تهران

رئیس‌جمهور سپس ضمن تأکید بر لزوم مقاومت، درباره آمادگی جمهوری اسلامی برای مقابله با رژیم بعث عراق گفت: «مردم ما نشان دادند که چقدر با صلابت و شکست‌ناپذیر و مقاوم هستند... و وظیفه ماست که از مردم خودمان دفاع کنیم... من الان می‌گویم امروز از سال گذشته برای وارد کردن ضربه متقابل به قلب بغداد آماده‌تریم.»^{۱۶}

۳۹۲

هم‌زمان با اعزام نیروهای داوطلب مردمی از شهرهای مختلف کشور، امروز، وزیر آموزش و پرورش از طرحی برای ایجاد مراکز آموزشی در مناطق جنگی با هدف کمک به دانش‌آموزان رزمنده خبر داد. امروز گروهی از روحانیون مدارس علمیه اراک به منظور انجام امور تبلیغی و یک گردان رزمی و تخصصی از نیروهای داوطلب و اعزام مجدد بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ناحیه مرکزی از شهرهای اراک، محلات، ساوه، خمین و دلیجان، گروهی از بسیجیان اعزام مجدد و متخصص کاشان، تعدادی از کارکنان متخصص آموزش و فنی و حرفه‌ای زنجان، جمعی از نیروهای خدماتی شامل جوشکار، سرویس‌کار اتومبیل، باطری‌ساز و کارگر ساده از فریدون‌کنار، گروهی از فرهنگیان بخش روانسر، یک گروه از نیروهای متخصص شهرستان دشتستان شامل راننده پایه یک و دو، راننده غلتک، امدادگر، بی‌سیمچی، انباردار، نگهبان، چهارمین کاروان کربلای لرستان متشکل از نیروهای رزمی، تخصصی، آموزش دیده، اعزام مجدد همراه ده‌ها تن از نیروهای گردان اداری، گروه‌های تخصصی اداره بهزیستی استان تهران و هشتمین کاروان از شهرهای خرم‌آباد، بروجرد، الیگودرز و بخش‌های درود، الشتر، نورآباد، اشتران‌چگنی، چغلوئندی، وسیان و کوهدشت اعزام جبهه‌های نبرد شدند. از شیراز نیز گروهی از کارکنان شهرداری جهرم، از شهرستان قاین گروهی از کمپرسی‌داران و از باختران ۶ گروهان از دانش‌آموزان این استان رهسپار جبهه‌ها شدند.

علاوه بر این، از شهرستان کرج نیز صدها تن از فرهنگیان با بدرقه وزیر آموزش و پرورش اعزام جبهه‌های جنگ شدند. اکرمی وزیر آموزش و پرورش در گفت‌وگو با خبرنگار جمهوری اسلامی اعلام کرد، از این وزارتخانه تاکنون ۳۰ هزار معلم و نزدیک ۱۰۰ هزار دانش‌آموز اعزام جبهه‌ها شده‌اند و هم‌اکنون طرحی در دست است تا با ایجاد مراکز آموزشی در مناطق جنگی به دانش‌آموزان کمک تحصیلی شود.^{۱۷}

۳۹۳

به گزارش یک نشریه امریکایی، عراق در جنگ با ایران و برای بازپس‌گیری فاو از سلاح شیمیایی استفاده کرده است. یک نشریه فرانسوی نیز به نقل از یک فرمانده عراقی، عملیات ایران در فاو را دشوارترین درگیری‌ها در جنگ دانست.

به نوشته نشریه کریستین ساینس مانیتور گزارش‌های اخیر از فاو نشان می‌دهد که عراق از ماه فوریه (اسفند ۱۳۶۴) به بعد نیروهای ایرانی مستقر در مناطق اشغالی را بمباران کرده است. براساس گزارش‌های رسیده نیروی هوایی عراق روزانه ۳۰۰ پرواز در منطقه عمومی فاو داشته است. در ظاهر راهبرد عراق در این حملات شامل استفاده از سلاح‌های شیمیایی نیز می‌شود. یک تاجر اروپایی که از یک بیمارستان تهران دیدن کرده، گفته است: از آنچه در بیمارستان دیدم، تکان خوردم تعداد بسیاری از رزمندگان که بر اثر سلاح‌های شیمیایی مصدوم شده بودند، از شدت جراحات در حال مرگ بودند.

همچنین شخصی که وابسته به یک سفارتخانه غربی بود گفت که عراق، هرگونه مهماتی را روی سر ایرانی‌ها خالی می‌کند تا به ایرانی‌ها نشان دهد که اشغال شهر مهمی چون بصره چه معنا و مفهومی دارد. این درحالی است که مقامات ایرانی بر این عقیده‌اند که کنترل مناطق مهم سرزمین عراق می‌تواند خطوط تدارکاتی آنها را در فشار گذاشته و از نظر شرایط مالی و انسانی برای آنها بسیار گران تمام شود.^{۱۸}

در چنین وضعی یک فرمانده عالی‌رتبه ارتش عراق در منطقه فاو، عملیات ایران در این منطقه را دشوارترین درگیری در جنگ دو کشور خواند.

هفته‌نامه لویوئن (چاپ فرانسه) در گزارشی از جنگ ایران و عراق با اشاره به گذشت سه ماه از تصرف بخشی از شبه‌جزیره فاو به دست نیروهای ایران ادعا کرده است آمارها حکایت از آن دارد که در حمله ایران به منطقه فاو، تعداد ۲۶ هزار ایرانی کشته و تعداد تلفات ارتش عراق نیز ۱۳ هزار نفر بوده است. این نشریه در ادامه به نقل از ژنرال ماهر عبدالرشید فرمانده ارتش عراق در منطقه فاو، نوشته است: «از آغاز جنگ تاکنون دشوارترین درگیری [عملیات در منطقه فاو] است که ما با آن روبه‌رو شده‌ایم.» لویوئن افزود: «زمانی که حمله ایران به فاو با موفقیت روبه‌رو شد، ژنرال عبدالرشید به صدام حسین پیشنهاد کرد که ارتش عراق در قسمت دیگری از جبهه که امکان پیروزی در آن زیاد است دست به حمله بزند و مجدداً بخشی از خاک ایران را اشغال کند، اما صدام حسین به دلایل سیاسی و دیپلماتیک با این پیشنهاد مخالفت کرد.»^{۱۹}

۳۹۴

در پی تشدید جنگ نفتکش‌ها از سوی ایران و عراق در منطقه خلیج فارس، سخنگویان وزارت امور خارجه و وزارت دفاع آمریکا اعلام کردند که کشتی‌های جنگی آمریکا بر مراقبت خود در مورد فعالیت‌های کشتی‌های تجاری آمریکایی که در منطقه خلیج فارس رفت‌وآمد می‌کنند، افزوده‌اند. در این حال یک روزنامه انگلیسی مدعی شد که ایران مناطق حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس را گسترش داده و از جزیره بوموسی برای حمله به نفتکش‌های در حال عبور در نزدیکی تنگه هرمز استفاده می‌کند. این روزنامه همچنین از افزایش نرخ بیمه کشتی‌ها در خلیج فارس خبر داد.

رابرت شینس سخنگوی وزارت دفاع آمریکا، با تأکید بر افزایش فعالیت در منطقه خلیج فارس با هدف برقراری امنیت کشتیرانی افزود: «ایران در جست‌وجوی اسلحه از ماه آوریل سال ۱۹۸۵ (فروردین ۱۳۶۴) تاکنون ۹۰ کشتی تجاری را مورد تعرض قرار داده است.» همچنین چارلز رومان سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا نیز به خطرناک بودن اقدام ایران در بازرسی کشتی‌های بیگانه در منطقه و به‌ویژه تعرض نیروی دریایی ایران به کشتی‌های آمریکایی اشاره کرد.^{۲۰} وی گفت: «آمریکا علاقه‌مند است با پرچم آمریکا بتواند طبق قوانین بین‌المللی در تمام آب‌های بین‌المللی حرکت کند.» وی بدون توجه به سیاست‌های ایران در متوقف کردن و بازرسی کشتی‌ها در منطقه خلیج فارس خاطر نشان کرد که آمریکا این عمل را به‌عنوان عملی که ذاتاً خطرناک است و خطر واقعی سوءتفاهم و خشونت را دربر دارد، تلقی می‌کند.^{۲۱}

روزنامه انگلیسی *لویدز لیست* (چاپ لندن) نیز امروز در گزارشی به نقل از منابع کشتیرانی نوشت: «حداقل دو حمله انجام گرفته به دو نفتکش در ماه جاری، از سوی ایران با بهره‌گیری از جزیره بوموسی که امکانات پروازی برای هلیکوپتر و هواپیماهای جنگی دارد انجام گرفته است.» *لویدز لیست* افزود: «دیگر حملات اخیر ایران با استفاده از هلیکوپترهایی انجام گرفته است که در سکوی نفتی رستم [رشادت] بین ایران و قطر مستقرند و احتمالاً موارد مشابهی نیز از طریق سکوی نفتی ساسان [سلیمان] در کنار رستم انجام می‌شود.»

به نوشته *لویدز لیست* که یک نشریه تخصصی کشتیرانی است، در حالی که از تنگه هرمز روزانه یک ششم نفت مورد احتیاج دنیای غرب عبور می‌کند، کاخ سفید نگرانی خود را از افزایش حمله به کشتی‌های بی‌طرف در منطقه ابراز داشته و بر اهمیت رعایت اصول آزادی کشتیرانی و جریان سالم نفت تأکید کرده است.^{۲۲}

روزنامه *لویدز لیست* در گزارش دیگری در شماره امروز خود، از افزایش نرخ بیمه کشتی‌ها در بخش شمالی خلیج فارس خبر داده و نوشته است: تعدادی از ضامن‌های معتبر در بازار لندن همه شرایط بیمه مخاطرات جنگی خود را برای تمام کشتی‌های باری و تانکرهای تجاری در بخش شمال خلیج فارس به اجرا گذاشته‌اند و نرخ‌های بیمه محمولات بدون تغییر باقی مانده است. شرایط جدید بدین معناست که صاحبان کشتی‌هایی که در مناطق حساس خلیج فارس در تردد هستند، بابت نرخ جدید ۰/۳۷۵ درصد ارزش کشتی که بیش از ۰/۲۵ درصد اولیه می‌باشد، می‌پردازند. در این گزارش آمده که از آغاز سال جاری میلادی (۱۱ دی ۱۳۶۴)، کشتی‌های تجاری تعداد ۴۱ حادثه ناشی از جنگ ایران و عراق را گزارش کرده‌اند.^{۲۳}

۳۹۵

ترکیه قرارداد خرید نفت از ایران برپایه سیستم باز یافتی* را به امضا رساند.

روزنامه *ملیت* (چاپ ترکیه) در گزارشی با اشاره به کاهش بهای نفت در بازارهای جهانی نوشته است: اقدامات دولت اوزال به ثمر رسید و برای خرید نفت ضمن اینکه با ایران به توافق رسیدند، با دیگر کشورهای صادرکننده نفت نیز قراردادهایی امضا کردند. این روزنامه به نقل از وزیر مشاور دولت ترکیه نوشته است که ایران سرانجام قبول کرد براساس نرخ روز، به ترکیه نفت صادر کند. به گفته کاظم اوقسای، قرارداد خرید نفت از ایران برپایه سیستم باز یافتی به امضا رسید. در چارچوب این قرارداد جدید از ماه جاری، حمل نفت از ایران به سوی ترکیه آغاز خواهد شد.

* سیستم باز یافتی بدین مفهوم است که پس از کسر مخارج لازم برای ارسال نفت خام و هزینه حمل بار از کل قیمت محصول تولید شده از یک واحد نفت خام، مبلغ باقیمانده به عنوان بهای نفت خام مورد محاسبه قرار می‌گیرد. ترکیه به غیر از ایران، برای خرید نفت از عربستان سعودی به میزان یک میلیون تن، عراق در حدود ۵ میلیون تن، لیبی ۱/۷ میلیون تن و الجزایر ۵۰۰ هزار تن برپایه سیستم باز یافتی به امضا رسانده است.

ترکیه با امضای این قرارداد، در جهت خرید نفت ارزان قیمت، گام مثبت دیگری برداشت. به درازا کشیده شدن مذاکرات برای امضای قرارداد با ایران، که در واردات و صادرات ترکیه سهم بسزایی دارد، مسائلی را ایجاد کرده و تا رسیدن به مرحله تازه توافق، خرید نفت از ایران متوقف شده بود. صادرات سال جاری نیز به واسطه خرید نفت در سال گذشته، در ارتباط با دریافت بدهی ۴۰۰ میلیون دلاری صورت گرفت. ایران با صدور ۶ میلیون تن نفت به ترکیه در صدر کشورهای صادرکننده نفت به ترکیه قرار دارد.^{۲۴}

۳۹۶

کاهش درآمدهای نفتی ایران و عراق احتمالاً موجب نابودی عراق یا تغییر مسیر جنگ خواهد شد. نشریه امریکایی شیکاگو تریبیون در بررسی آثار کاهش قیمت نفت بر اقتصاد عراق و ایران و تأثیر آن بر سرنوشت جنگ نوشته است: «جنگ هزینه دارد و سقوط قیمت‌های نفت از ماه نوامبر پرداخت [هزینه‌های جنگ] را برای ایران و عراق دشوار ساخته است. اما عراق احتمالاً باید بیشتر نگران باشد، زیرا با تکنولوژی گرانی می‌جنگد در حالی که ایران از جان انسان‌ها مایه می‌گذارد. ... سقوط شدید قیمت‌های نفت به اندازه کافی برای ایران جدی است، زیرا بیش از ۹۰ درصد ارزش خارجی‌اش را از محل درآمدهای نفتی تأمین می‌کند. تهران پیش‌بینی می‌کرد که در سال مالی گذشته ۱۹/۵ میلیارد دلار به دست خواهد آورد، اما درآمد واقعی‌اش تنها ۱۲ میلیارد دلار بود. امسال ممکن است ۵ میلیارد دلار به دست آورد.

بیان وارداتی ایران در سال گذشته ۵ میلیارد دلار بود، ۳ میلیارد دلار برای مواد غذایی اساسی و ۷۵۰ میلیون دلار برای دارو به مصرف رسید. اگر قرار باشد درآمد ایران به نصف کاهش یابد، سوء تغذیه و کم‌غذایی در شهرها، مرگ‌های ناشی از کمبودها در بیمارستان‌ها و کمبود شدید اسلحه و مهمات را در جبهه موجب خواهد شد.»

به گزارش شیکاگو تریبیون، عراق به اندازه ایران نفت صادر کرده و کمک‌های زیادی از کشورهای عرب در جنوب خلیج فارس دریافت کرده است. با این حال، برای عراق نیز کاهش قیمت‌ها به مفهوم از دست رفتن درآمد است زیرا مقدار بسیاری از درآمدش را از دست داده و همسایگان عرب صدام حسین نیز دیگر پول اضافی ندارند که به او کمک کنند. این نشریه افزود: «حداقل سه تا شش ماه طول خواهد کشید تا سقوط درآمدهای نفتی کمبودهای جدی و شدیدی را در اسلحه و مهمات در جبهه‌ها به وجود آورد، اما در آن مرحله رژیم عراق با خطر مرگباری روبرو خواهد بود. درحقیقت ممکن است در مسیر نابودی قرار گیرد مگر آنکه آمریکا و شوروی به نجاتش برخیزند.» نشریه مذکور در ادامه به وجه تمایز ارزی ایران و عراق پرداخته و می‌نویسد: «... اما در ایران [حتی اگر منابع ارزی خارجی کشورشان به طور کامل خشک شود، آنها به‌راستی به شعارشان "جنگ، جنگ تا پیروزی" ادامه می‌دهند و جوانان داوطلب شهادت، هنوز برای پیوستن به پاسداران انقلاب جمع خواهند شد و خود را به خطوط عراقی‌ها خواهند زد.»^{۲۵}

۳۹۷

شوروی ضمن مخالفت با تغییر نظام سیاسی دو کشور ایران و عراق خواستار پایان جنگ و مذاکره صلح بین دو کشور شد.

هفته‌نامه عصر جدید (چاپ شوروی) در مقاله‌ای درباره جنگ ایران و عراق، ضمن اشاره به تاکتیک‌های ایران در جنگ و مقایسه بدهی‌های دو کشور در مدت ۵ سال جنگ، مواضع شوروی درخصوص جنگ ایران و عراق را چنین اعلام کرد: «اتحاد شوروی موضع خود در قبال جنگ ایران و عراق را با صراحت کامل تعیین کرده است. اتحاد شوروی بارها خواستار قطع این جنگ به‌عنوان خونریزی بی‌حاصل و بی‌مفهومی شده است که با منافع خلق‌های دو کشور مغایرت و بر سر راه مساعی‌ای که برای عادی‌ساختن اوضاع در سراسر جهان انجام می‌گیرد، مانع ایجاد می‌کند. اتحاد شوروی مذاکرات صلح‌آمیز را یگانه راه ختم این درگیری می‌داند. تلاش برای موفقیت در دعاوی ارضی، تغییر نظام سیاسی یا خط مشی اقتصادی کشور دیگر از راه فشار نظامی، بهانه ناشایستی برای کش دادن و طولانی‌ساختن جنگ است.»^{۲۶}

۳۹۸

رهبران پاریس برخلاف مقامات واشنگتن که در مورد آزادی‌گروگان‌های امریکایی و فرانسوی در لبنان نقش سوریه را بیش‌ازپیش مفید تشخیص داده‌اند، به راه‌حلی ایرانی اعتقاد بیشتری دارند. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، روزنامه لوکوتیدین دوپاری (چاپ پاریس) در مقاله‌ای ضمن اشاره به تهدیدهای جدید سازمان جهاد اسلامی درباره فشارهای واردشده بر سوریه برای آزادی گروگان‌ها پس از درج نظریه مذکور نوشته است: «در حال حاضر سوریه به‌طور قطع بر این عقیده است که ایفای نقش فعالانه‌ای برای آزادی گروگان‌ها به نفع و صلاحش تمام خواهد شد و درحقیقت سعی دارد در برابر غربی‌ها که او را به داشتن رابطه و پیوند با تروریسم متهم کرده‌اند از خود رفع اتهام نماید.» لوکوتیدین دوپاری ادامه می‌دهد: «هرچند هیچ اقدامی بدون سوری‌ها در لبنان امکان‌پذیر نیست، ولی توانایی واقعی آنها را در آزادی گروگان‌ها می‌توان مورد تردید قرار داد. در واقع به خاطر داریم که مذاکرات برای آزادی گروگان‌ها با واسطه و دخالت رهبران دمشق در ابتدای سال جاری سرانجام با شکست مواجه گردید. مقامات فرانسوی زمانی گمان کرده بودند کلید این مسئله در دست دمشق است، اما به‌نظر می‌رسد دولت جدید پس از اندکی تردید دریافته است که راه‌حل بیشتر در تهران وجود دارد.»

به نوشته این روزنامه اگرچه مسئله گروگان‌ها در چارچوب گفت‌وگوهای اخیر فرانسه و ایران به‌منظور عادی‌سازی مناسبات دو کشور به‌طور علنی مطرح نشد، اما رهبران پاریس امیدوارند که در صورت بهبود روابط دو کشور، ایران حاضر خواهد شد از نفوذ و اعتبار خود در گروه مبهم و اسرارآمیز اسلاميون طرفدار ایران برای آزادی گروگان‌ها استفاده کند.^{۲۷}

۳۹۹

دولت امریکا، مخالفت کنگره این کشور با درخواست عربستان برای خرید تسلیحاتی به ارزش ۳۵۴ میلیون دلار را دیدگاهی اشتباه و کوتاه‌بینانه برشمرد.

تحلیل‌گر نشریه کریستین ساینس مانیتور امروز، با تحلیل رویدادهای منطقه خلیج فارس، ضمن بیان این مطلب آورده است: «فروش این میزان تسلیحات از سوی رئیس‌جمهور امریکا امری است که به نظر می‌رسد مورد مخالفت اسرائیل نباشد، زیرا اگر امریکا این سلاح‌ها را به عربستان بفروشد، کشورهای دیگر چنین کاری خواهند کرد و همیشه این امکان وجود دارد که سلاح‌هایی که به یک کشور عربی فروخته می‌شود، سرانجام علیه اسرائیل مورد استفاده قرار گیرد، اما خطر جدی و واقعی که عربستان با آن مواجه است، اینکه ایران خارج از کنترل می‌باشد و اخیراً در جبهه‌های جنگ علیه عراق نیز خیلی بیشتر از قبل کار کرده است.» این نشریه سپس در راستای سیاست ایران‌هراسی، نمایندگان کنگره را خطاب قرار داده و افزوده است: «عمل کنگره در زمانی انجام می‌گیرد که تحولات پیچیده‌ای بر سر راه صلح سازمان خاورمیانه [غرب آسیا] به وقوع پیوسته است. ... یکی از این تحولات، اقدامات نظامی اخیر سوریه می‌باشد ... و دومین تحول نامطلوب برای صلح در منطقه، امتیاز و برتری می‌باشد که رژیم ایران اخیراً در جنگ با عراق کسب کرده است. ... [این جنگ] احتمالاً ادامه خواهد داشت و در صورت سقوط احتمالی عراق، ایران آزاد خواهد بود که به ماجراجویی‌های جدیدی در خلیج [فارس] دست زند. ... [لذا] یک ایران پیروز بر عراق و در جست‌وجوی اهداف بالاتر در میان شیخ‌نشین‌های خلیج فارس می‌بایست که امریکا را نگران سازد. اما ظاهراً نمایندگان کنگره این خطر را مشاهده نمی‌کنند و به مخالفت به فروش سلاح به عربستان رأی داده‌اند. اگرچه خوشبختانه هنوز مسئله تمام نشده و انتظار می‌رود که رئیس‌جمهور امریکا اقدام کنگره را و تو نماید.» این نشریه در ادامه افزوده است: «بازی کردن نقش یک صلح‌ساز در خاورمیانه [غرب آسیا] صبر زیادی لازم دارد و این امر است که دولت ریگان و دولت‌های قبل از وی به‌خوبی آن را آموخته‌اند.»^{۲۸}

۴۰۰

درحالی‌که یک نشریه عربی در لندن مدعی سفر یک دلال رژیم صهیونیستی به ایران برای فروش اسلحه به این کشور شد، وزیر دفاع این رژیم فروش اسلحه به ایران را تکذیب کرد. در ادامه سناریوهای غرب و برخی مطبوعات عربی هم‌مسو با آن برای بدنام‌کردن جمهوری اسلامی و نیز سیاست ایران‌هراسی، امروز، رادیو صوت‌الجماهير به نقل از منابع مطبوعاتی در لندن مدعی شد که یعقوب نمرودی دلال صهیونیست در امور اسلحه چند روز قبل به‌منظور گفت‌وگو با مقامات رژیم ایران درباره فروش و ارسال اسلحه امریکایی و اسرائیلی وارد تهران شد. به نوشته مجله *الدستور* (چاپ لندن)، نمرودی قبل از روی‌کارآمدن (امام) خمینی در ایران، به مدت ۴ سال ریاست دستگاه اطلاعاتی صهیونیستی (موساد) در تهران را عهده‌دار بود.^{۲۹}

باین حال وزیر دفاع رژیم صهیونیستی در کنگره حزب کار، پخش این گونه اخبار مبتنی بر فروش اسلحه به ایران را یک اتهام تلقی کرد و گفت: «این اتهامات هیچ گونه منطق و اساسی ندارد و بعید نیست در دستگاه حکومتی ایالات متحده مقاماتی می‌کوشند تا با وارد آوردن چنین اتهاماتی اسرائیل را بدنام کنند.»^{۳۰} شایان ذکر است درج این اخبار معنی دار هرازگاه، به خصوص هم‌زمان با موفقیت‌های ایران در عرصه نظامی - در جنگ با عراق - یا عرصه دیپلماسی بیشتر شیوع پیدا می‌کند.

منابع و مأخذ روزشمار ۱۳۶۵/۲/۲۶

۱. سند شماره ۶۶۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تهاجم عراق به منطقه حاج عمران، گزارش راوی قرارگاه نجف، سعید سردی، اردیبهشت و خرداد ۱۳۶۵، ص ۶.
۲. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۱۱.
۳. سند شماره ۶۶۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۶.
۴. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲.
۵. سند شماره ۱۱۹۵/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نجف در تک عراق به حاج عمران، سعید سردی، ۱۳۶۵/۲/۳۱ تا ۱۳۶۵/۲/۲۶، صص ۱۸ - ۹.
۶. سند شماره ۱۳۸۹۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه نجف به گیرندگان، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۷. سند شماره ۴۰۳۸۸۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به فرماندهی نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۸. سند شماره ۱۸۳۷۰/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: (قرارگاه نیروی زمینی سپاه پاسداران، ۱۳۶۵/۲/۲۶، نوار شماره ۱۹۸۰۹)، مهدی انصاری، صص ۱۷ - ۱.
۹. سند شماره ۲۶۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش تفصیلی تک عراق به مهران، قرارگاه نجف ۲، علی مزدهی، اردیبهشت ۱۳۶۵، صص ۳۳ - ۲۱؛ و - سند شماره ۱۹۱۵۴/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: مصاحبه با علی دانشیار، علی مزدهی، ۱۳۶۵/۳/۶.
۱۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲.
۱۱. سند شماره ۴۰۳۸۰۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از استانداری ایلام به دفتر نخست‌وزیری، ۱۳۶۵/۲/۲۷.
۱۲. سند شماره ۴۰۳۸۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به فرماندهی ژاجا (رکن ۳)، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲؛ و - سند شماره ۲۰۲۴۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: نشریه اخبار روزانه، وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی، شماره ۲۴۸، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۳.
۱۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۳، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۱۴. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن
۱۵. سند شماره ۲۱۴۵۶۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۱۶. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۱۰.
۱۷. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۲؛ و - روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۸، ص ۲؛ و - روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۴.
۱۸. اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نشریه بررسی مطبوعات جهان، شماره ۱۱۲۷، ۱۳۶۵/۲/۱۷، صص ۱۷ - ۱۵، نشریه کریستین ساینس مانیتور (چاپ اروپا)، ۱۶ مه ۱۹۸۶ (۱۳۶۵/۲/۲۶).
۱۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۱۴، رادیو آمریکا، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۰. همان، صص ۳۲ و ۳۳، رادیو کویت، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۱. همان، ص ۲۳، واشنگتن - خبرگزاری کویت، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۱۰، لندن - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۶/۲۶.
۲۳. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۳.
۲۴. اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نشریه بررسی مطبوعات جهان، شماره ۱۱۳۸، ۱۳۶۵/۴/۷، صص ۲۰ و ۲۱، روزنامه ملیت (چاپ ترکیه)، ۱۹۸۶ (۱۳۶۵/۲/۲۶).
۲۵. اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، نشریه بررسی مطبوعات جهان، شماره ۱۱۲۷، ۱۳۶۵/۳/۱۷، صص ۱۴ - ۱۱، نشریه شیکاگو تریبیون (چاپ آمریکا)، ۱۶ مه ۱۹۸۶ (۱۳۶۵/۲/۲۶).
۲۶. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۱۵، رادیو مسکو، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۷. همان، ص ۳۹، پاریس - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۸. همان، صص ۳۱ - ۲۹، واشنگتن - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۲۹. همان، ص ۳۳، رادیو صوت‌الجماهير، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۳۰. همان، ص ۳۲، رادیو اسرائیل، ۱۳۶۵/۲/۲۶.